

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ – 17

Ἡ Χριστολογία τοῦ Βασιλείου Σελευκείας
καί ἡ οἰκουμένη σημασία της

Α' Ἔκδοση 1994
Ἀνατύπωση 2003, 2006

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ISSN: 1105

Ἡ Χριστολογία τοῦ Βασιλείου Σελευκείας
καί ἡ οἰκουμένη σημασία της ISBN: 960-242-009-X.

© Γεώργιος Δ. Μαρτζέλος – Π. Πουρναράς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ
ΚΑΣΤΡΙΤΣΙΟΥ 12 - Τ.Θ. 11220
546 23 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Τηλ.: 031- 270 941, Fax: 031 228 922
e - mail: pournarasbooks@the.forthnet.gr

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ – 17

Γεωργίου Δ. Μαρτζέλου

**Ἡ Χριστολογία
τοῦ Βασιλείου Σελευκείας
καί
ἡ οἰκουμένη σημασία της**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2006

Στήν ἐπιτυχία τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου
τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας
μέ τίς Μή-Χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες
τῆς Ἀνατολῆς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	15
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Η ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

1. Τό ιστορικοδογματικό της πλαίσιο	29
α. Ἡ ἀντιαιρετική πολεμική τοῦ Βασιλείου γενικά	29
β. Ὁ ἀντιαρειανισμός τοῦ Βασιλείου	32
γ. Ὁ ἀντιαπολιναρισμός τοῦ Βασιλείου	38
2. Ὁ Βασίλειος Σελευκείας καί ὁ Νεστοριανισμός	44
α. «Νεστοριανίζουσα» ὁρολογία καί προβληματική τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Βασιλείου	44
β. Αὐθεντικότητα καί ὀρθοδοξία τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Βασιλείου	62
γ. Ἡ ὁμιλητική ἐξάρτηση τοῦ Βασιλείου Σελευκείας ἀπό τό Νεστόριο	75
3. Προεφεσινός ἀντινεστοριανισμός τοῦ Βασιλείου	93
α. Προεφεσινή ἀντινεστοριανική ὁρολογία	93
β. Ἐνότητα τοῦ προσώπου καί ἀντίδοση τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων τοῦ Χριστοῦ	101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
Η ΚΥΡΙΛΛΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

1. Τό ιστορικοδογματικό της πλαίσιο	115
α. Στήν Ἐνδημούσα σύνοδο τοῦ 448	116
β. Στή «ληστρική» σύνοδο (449)	124
γ. Στή σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας (451)	140
2. Ὁ δογματικός χαρακτήρας τῶν συνοδικῶν δηλώσεων τοῦ Βασιλείου Σελευκείας	146
α. Ἡ δυοφυσιτική Ὁμολογία τοῦ Βασιλείου στήν Ἐνδημούσα σύνοδο τοῦ 448 καί στή Χαλκηδόνα	146
β. Οἱ χριστολογικές δηλώσεις τοῦ Βασιλείου στή «ληστρική» σύνοδο καί τό πρόβλημα τῆς θεολογικῆς του συνέπειας	177
3. Ἡ Χριστολογία τῶν ὁμιλιῶν τῆς κυρίλλειας περιόδου	200
α. Τό μυστήριό τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως	202
β. Ἐνανθρώπιση τοῦ Λόγου καί σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου	208
γ. Ἐνότητα τοῦ προσώπου καί ἀντίδοση τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων τοῦ Χριστοῦ	213

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

1. Προϋποθέσεις τῶν οἰκουμενικῶν διαστάσεων τῆς Χριστολογίας τοῦ Βασιλείου	223
α. Ἡ ἐνότητα τῶν δύο φάσεων τῆς Χριστολογίας του	223
β. Ἡ εὐελξία τῆς συνοδικῆς Χριστολογίας του	229

2. Ὁ Βασίλειος Σελευκείας καί τό δόγμα τῆς Χαλκηδόνας	235
α. Ἡ συμβολή τῆς δυοφυσιτικῆς Ὁμολογίας τοῦ Βασιλείου στή διαμόρφωση τοῦ Ὄρου τῆς Χαλκηδόνας	235
β. Ἡ ὑπεράσπιση τοῦ δόγματος τῆς Χαλκηδόνας ἀπό τό Βασίλειο Σελευκείας	251
3. Ἡ οἰκουμενική ἀξιοποίηση τῆς Χριστολογίας τοῦ Βασιλείου Σελευκείας κατά τόν Στ' αἰώνα	276
α. Ἡ συνοδική Χριστολογία τοῦ Βασιλείου καί ἡ Ε' Οἰκουμενική σύνοδος	276
β. Τό ἐνδιαφέρον τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας γιά τή Χριστολογία τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Βασιλείου	290
γ. Ἡ Χριστολογία τοῦ Βασιλείου Σελευκείας καί ὁ Ρωμανός ὁ Μελωδός	292

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	317
SUMMARY	323
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	329
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	361
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	373

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἐνασχόλησή μας μέ τό πρόβλημα τῶν πηγῶν τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνας πρὶν ἀπό τέσσερα χρόνια μᾶς ἔκανε νά διαπιστώσουμε ὅτι, ἂν καί ὁ Βασίλειος Σελευκείας μέ τήν Ὁμολογία του στήν Ἐνδημούσα σύνοδο τοῦ 448 συνέβαλε καθοριστικά στή διαμόρφωση τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνας, δέν ὑπάρχει στή σύγχρονη ἔρευνα μιά συστηματική μελέτη πού νά ἐξετάζει τή Χριστολογία του ἀναλυτικά καί σέ βάθος. Κι' αὐτό παρά τό γεγονός ὅτι ἡ Χριστολογία τοῦ Βασιλείου παρουσιάζει μιά τεράστια οἰκουμενική ἀπήχηση, ἡ ὁποία ξεπερνάει τήν ἐποχή του.

Ἀνεξάρτητα ἀπό τούς παράγοντες πού ἔπαιξαν σημαντικό ρόλο στήν ἀπουσία μιᾶς τέτοιας μελέτης μέχρι σήμερα, ἡ ὑπαρξή της θά ἦταν, νομίζουμε, ἀπολύτως ἀναγκαία, ὄχι μόνο γιατί θά κάλυπτε ἕνα κενό στή διεθνή θεολογική βιβλιογραφία, ἀλλά καί γιατί θά μπορούσε νά συμβάλει ἀποτελεσματικά στήν ἐπιτυχή πορεία καί ἔκβαση τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, πού ἄρχισε ἡ Ἐκκλησία μας ἐπίσημα πρὶν ἀπό τρία χρόνια μέ τίς Μή-Χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς. Κι' αὐτό γιατί ἡ ὑπαρξη μιᾶς τέτοιας μελέτης θά μπορούσε νά ρίξει ἄπλετο φῶς στό ἐρώτημα πού ἀναφύεται εὐλόγα σέ κάθε σύγχρονο ἐρευνητή τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνας: Ποιά εἶναι ἐπιτέλους ἡ χριστολογική διδασκαλία αὐτοῦ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πατρός πού συνέβαλε καθοριστικά στή διαμόρφωση τοῦ Ὁρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, καί γιά ποιό λόγο παρουσιάζει αὐτή τήν ἐκπληκτική οἰκουμενική ἀπή-

χηση καὶ ἀκτινοβολία; Ἐφόσον μάλιστα εἶναι δυνατό νά ἀποδειχθεῖ ὅτι ἡ Χριστολογία τοῦ Βασιλείου εἶναι ἄρρηκτα καὶ λειτουργικά δεμένη μέ τή Χριστολογία τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καί ὅτι σ' αὐτό ἀκριβῶς ὀφείλεται ἡ τεράστια οἰκουμενική σημασία της, τό θέμα τῆς μελέτης αὐτῆς ἔχει, ὅπως ἀντιλαμβανόμαστε, πολύ μεγάλη θεολογική καί διεκκλησιαστική σημασία καί ἐπικαιρότητα. Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο ἀναλάβαμε μέ τήν ἐργασία αὐτή εὐχαρίστως τήν προσπάθεια νά διερευνήσουμε ὄχι μόνο τή Χριστολογία τοῦ Βασιλείου Σελευκείας καθεαυτήν ἀλλά καί τήν οἰκουμενική σημασία της, σκοπεύοντας μέ τόν τρόπο αὐτό ὄχι μόνο νά καλύψουμε ἕνα βιβλιογραφικό κενό στή σύγχρονη θεολογική ἐρευνα, ἀλλά καί νά συμβάλουμε, ὅσο εἶναι δυνατό, στήν ἐπιτυχία τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Μή-Χαλκηδονίων θεολόγων.

Ἀπό τή θέση αὐτή θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω θερμά καταρχήν τό Τμήμα Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ., πού μέ τήν ἐκπαιδευτική ἄδεια πού μοῦ χορήγησε κατέστησε δυνατή τήν ἀπό μέρους μου διερεύνηση τοῦ θέματος καί τή συγγραφή τῆς ἐργασίας αὐτῆς σέ σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, καθώς ἐπίσης καί τόν Πf. Dr. Fridolin Keck, πού μέ τήν πλούσια φιλοξενία πού μοῦ παρέσχε ἐπὶ ἕνα τετράμηνο μοῦ ἔδωσε τή δυνατότητα νά ἐργασθῶ ἀνενόχλητα στό Θεολογικό Σεμινάριο καί στήν Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη τῆς Χαϊδελβέργης. Θερμές εὐχαριστίες ὀφείλω ἐπίσης στόν καθηγητή κ. Νικόλαο Ματσούκα γιά τίς πολύτιμες ὑποδείξεις του κατά τή σύνταξη τῆς παρούσας ἐργασίας, καθώς καί στό συνάδελφο ἀναπληρωτή καθηγητή τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. κ. Δημήτριο Νικήτα, πού πρόθυμα δέχτηκε νά δημοσιεύσει ὡς παράρτημα αὐτῆς τῆς ἐργασίας ὄχι μόνο τή νεοελληνική μετάφραση τῆς σωζόμενης στά λατινικά ἐπιστολῆς τοῦ Βασιλείου Σε-

λευκείας πρὸς τόν αὐτοκράτορα Λέοντα Α' ἀλλά καί αὐτό καθεαυτό τό λατινικό κείμενο, ἐπιφέροντας στήν ὑπάρχουσα ἔκδοση τοῦ Ed. Schwartz σημαντικές διορθώσεις καί βελτιώσεις. Τέλος θά ἦταν παράλειψη νά μὴν εὐχαριστήσω θερμά καί τή σύζυγό μου Δήμητρα Μπαζιωτοπούλου – Μαρτζέλου, πού καθόλη τήν περίοδο τῆς ἐρευνας καί τῆς συγγραφῆς τῆς ἐργασίας μοῦ συμπαραστάθηκε μέ ὑπομονή καί αὐτοθυσία.

Θεσσαλονίκη, Χριστούγεννα 1989

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΣ